

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE

Oblastní pracoviště

Brno

Inspekční zpráva

**Základní škola Tomáše Garrigua Masaryka Blansko,
Rodkovského 2**

678 01 Blansko, Rodkovského 2/822

Identifikátor školy: 600 106 187

Zřizovatel: město Blansko, náměstí Svobody 3/32, 678 24 Blansko

Školský úřad Blansko, Poříčí 18, 678 01 Blansko

Termín konání orientační inspekce: 17. , 18., 19., 28. dubna a 2. května 2000

Čj.	121 102/00-11136
Signatura	il1ct105

HODNOCENÍ VÝCHOVNÉHO PŮSOBNÍ ŠKOLY NA ŽÁKY

Předmětem orientační inspekce na plně organizované Základní škole T.G. Masaryka v Blansku, byla specifická zjištění v oblasti výchovného působení školy na žáka. Cílem bylo zhodnocení školou vytvořeného a zavedeného systému „Evidence a hodnocení chování žáků“ a jeho využívání k upevňování kázně žáků. Inspekce byla provedena na základě požadavku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Pro svá zjištění Česká školní inspekce využila studium materiálů vedených školou (viz. kapitola výčet dokladů). Další metodou bylo pozorování v rámci hospitací se zaměřením na metody výuky, organizaci hodiny, způsoby aktivního zapojování žáků. Byly vedeny řízené rozhovory s vedením školy i jejími pedagogy. Česká školní inspekce se účastnila jednání pedagogické rady. Jako podkladový materiál dalších zjištění bylo využito dotazníkové šetření mezi rodiči žáků školy. Rodiče byli se závěry inspekce seznámeni na společné besedě s Českou školní inspekcí. Psychologická metoda testování byla využita se souhlasem rodičů ke zjišťování vztahu žáků k třídním učitelům, škole a školnímu prostředí. Testování provedla psycholožka - externí spolupracovnice.

Systém „Evidence a hodnocení chování žáků“

Ředitel školy věnuje velkou pozornost koncepci školy, vytváří dlouhodobé záměry vždy na několik let. Platná koncepce byla vytvořena pro období 1999 - 2003. Velmi dobře formuluje roli školy při výchově žáků, její zodpovědnost za vytváření prostoru pro svobodu dítěte, zdůrazňuje význam pozitivní motivace i bezpečného prostředí pro žáky. Současně konstatuje, že se podařilo splnit jeden ze stanovených cílů předchozí koncepce, tj. zvýšit mravní úroveň a ukázněnost žáků školy. I v dalších dokumentech (výroční zprávy, roční plány) hodnotí ředitel chování žáků při všech činnostech školy jako velmi dobré. Přes tyto skutečnosti přistoupilo vedení školy k zavedení systému pod názvem „Evidence a hodnocení chování žáků“. Pro upřesnění uvádíme citaci z ročního plánu ředitele školy: „Přestože se naše škola trvale řadí ke školám s relativně dobrou ukázněností žáků, je nutno počítat s všeobecným trendem ve společnosti, který avizuje nárůst výchovných problémů, nesnášenlivosti, xenofobie, agresivity, šikany, narkomanie, gamblerství i u žáků základních škol. Z důvodu včasné prevence těchto negativních projevů bude ověřován model Systému hodnocení míry nekázně v návaznosti na užší spolupráci s rodiči.“ (konec citace). Z rozhovoru s ředitelem školy, jeho zástupci i výchovným poradcem vyplývá, že škola se pokouší tímto způsobem zavést jasná a měřitelná pravidla chování žáků, vymezit hranice. Zároveň chce dát pedagogům nástroj pro ovlivňování chování žáků při výuce i mimo ni, chce posílit autoritu některých učitelů (zejména začínajících) a sjednotit je v hodnocení přestupků. Systém má přinést řediteli školy dobrý přehled o chování žáků školy. Dalším cílem do budoucna je, na základě znalostí tohoto monitoringu kázně žáků, vytvořit systém pro její nápravu. Ten doposud není promyšlen ani vytvořen. Při tvorbě systému škola nevyužila možnosti spolupráce s přirozenými partnery - žáky a rodiči ani odbornými poradenskými pracovníky.

„Evidence a hodnocení chování žáků“ jsou založeny na bodovém hodnocení přestupků školního řádu. Vyjmenované sledované jevy jsou rozděleny podle stupně závažnosti do čtyř skupin. Ke každému jevu je přiřazen počet sankčních bodů, naproti tomu způsob vyměřování pochval je uveden velmi volně a výše bodového ocenění je ponechána na vůli pedagoga. V září zavedený systém pod názvem „Systém hodnocení míry nekázně ve třídě a jednotlivců“ položku pochval vůbec neuváděl a obsahoval i režimová opatření. Ta specifikovala sankce pro kolektiv třídy, pokud součet sankčních bodů u jednotlivých žáků dosahoval určité výše. Režimová opatření ředitel zrušil dne 20. 10. 1999 po diskusi s jedním z rodičů. Kapitola hodnocení

chování které zasluhuje pochvalu zavedl až v rámci přijatých opatření po šetření stížností Českou školní inspekcí. Měsíční a dlouhodobá hodnocení chování žáků školy jsou vyvěšena centrálně na chodbě školy. U negativního hodnocení jsou jmenovány třídy, u pozitivního hodnocení třídy i žáci. Navíc je demonstrována nadstandardní nabídka, tj. využívání tělocvičny a počítačové učebny pro pozitivně hodnocené žáky a třídy v určené době mimo vyučování.

System „Evidence a chování žáků“ je doporučen ve škole pro všechny učitele a třídy od 3. ročníku výše. Záznamy o chování žáků mohou provádět učitelé a všichni zaměstnanci školy. Bodové ohodnocení zapisují do deníků záznamů, které jsou vždy v třídních knihách. Využívání systému je v současné době deklarováno jako dobrovolné. Platný školní řád však uvádí, že je závazný pro žáky, učitele i ostatní zaměstnance školy. Tato dvě tvrzení jsou v rozporu.

System platný v době inspekce je přílohou inspekční zprávy.

Zjištění ČŠI ve vztahu k využívání „Evidence a hodnocení chování žáků“

Vzhledem ke specifikaci předmětu inspekce nelze opominout způsob a kvalitu fungování výchovného poradenství ve škole, stejně jako celkovou organizaci výuky a odborné vedení pracovníků.

Organizace **výchovného poradenství** ve škole není standardní, činnosti s ním spojené vykonává více pedagogů. Do funkce výchovného poradce byl od letošního školního roku (1999/2000) ustaven pedagog, který má mezi žáky přirozenou autoritu. Svou mnohaletou pedagogickou zkušeností do určité míry kompenzuje nedostatek odborných specializovaných znalostí. Nemá absolvované odborné kvalifikační studium. Výchovný poradce se zabývá především činnostmi souvisejícími s přechodem žáků, kteří ukončují povinnou školní docházku na střední školu. Koordinuje nápravnou péči o žáky s vývojovými poruchami učení, logopedickou péči, zajišťuje kontakt s odbornými pracovišti, shromažďuje všechna psychologická vyšetření žáků, sleduje jejich interval a zajišťuje opětovná vyšetření. Vzhledem k nedostatečné odbornosti neposkytuje výchovný poradce odborné metodické konzultace vyučujícím. Výchovné problémy žáků a jejich řešení spadají do kompetence zástupce ředitele školy, pokud třídní učitel vyčerpal již vlastní možnosti řešení. Zástupce pak jedná s žákem popř. s jeho rodiči. Ve své kompetenci má také řešení problematiky fyzického násilí mezi žáky. Tuto organizaci řešení výchovných problémů ředitel školy odůvodňuje především menší zkušeností výchovného poradce. Funkci drogového preventisty zastává ve škole další pedagog. Současná roztříštěnost služeb výchovného poradenství neumožňuje koncepční práci v této oblasti a snižuje úroveň jeho kvality. Na základě zjištění ČŠI hodnotí úroveň výchovného poradenství v době inspekční činnosti jako ještě vyhovující.

Organizace života školy je obsažena v detailně zpracovaných řádech. Ty specifikují pravidla chování a jednání žáků i pedagogů v různých situacích, stejně jako postoje vedení školy. Jsou však pojaty příliš striktně, mají charakter spíše zákazů a nařízení. Vedle toho však zahrnují i vcelku výstižně formulovaná práva žáků. Tyto dokumenty jsou přes určité výhrady pro žáky srozumitelné a orientují je v pravidlech chování ve škole. V celkové organizaci výuky se škola snaží hledat cesty pro podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Zároveň poskytuje vzdělávací nabídku nadaným žákům. Jsou zavedeny nápravné kroužky, byla zřízena jedna specializovaná třída pro děti s vývojovými poruchami učení. Na škole je uplatňován systém přeřazování žáků do paralelních tříd na základě školou stanovených kritérií a za splnění určitých předpokladů ze strany žáka. Základním kritériem pro zařazení žáka do určité třídy je především jeho školní výkon, u tříd tzv. alternativních pak spolupráce rodičů se školou. V důsledku této organizace jsou v některých ročnících vedle sebe třída s rozšířenou výukou jazyků, třída alternativní s žáky, jejichž rodiče podepsali se školou smlouvu o spolupráci, a třída žáků ostatních. Do posledně jmenované „běžné“ třídy jsou přeřazováni žáci z prvních dvou, pokud přestanou splňovat dané podmínky. V jazykové třídě jsou to podmínky

dobrého prospěchu, v alternativní třídě podmínky dané smlouvou s rodiči. Do alternativní třídy mohou být zařazeni žáci z obou paralelních tříd. V tzv. „běžné“ třídě se pak setkává větší počet žáků, kteří mají výukové a výchovné problémy nebo nízkou motivaci ke školní práci a jejich rodiče se školou nespoupracují. Ve třídě vzniká nestandardní prostředí, výrazně náročné na organizaci výuky a motivaci žáků. Škola tak svou vnitřní organizaci sama vytváří podmínky, ve kterých je práce pedagoga (i zkušeného) velice náročná a vyžaduje speciální přístupy a tím i odborné znalosti z oboru speciální pedagogiky.

Odborné vedení a podpora pedagogů ze strany vedení školy se zaměřují zejména na jejich další vzdělávání, především v rámci zvyšování odborné způsobilosti učitele. Pedagogové nejsou vedením školy cíleně motivováni k účasti na vzdělávacích aktivitách, které by rozšiřovaly jejich kompetence při práci s dětmi s problémy v chování. Volba je ponechána na vůli učitele. Hospitační činnost, jako nástroj k poskytování zpětné vazby pedagogům o metodické úrovni jejich výuky, vedení školy v současné době podceňuje a dostatečně neuplatňuje. Při vedení začínajících učitelů je vzájemná hospitační činnost s rozbohem konkrétních metod výuky využívána pouze ojediněle. Stěžejní metodou jsou vzájemné konzultace mezi uvádějícím a začínajícím pedagogem.

Z dalších zjištění vyplývá, že sankční body za neukázněnost prokazatelně využívají pouze někteří učitelé a to v rozdílné míře. Z toho je zřejmé, že záměry (viz kapitola systém „Evidence...“), se kterými ředitel školy systém zavedl, nemohou být naplněny.

Při sledování žáků a **průběhu výuky** formou hospitační činnosti Česká školní inspekce zjistila velké rozdíly v metodické zdatnosti pedagogů i v jejich přístupech k žákům. Ze srovnání závěrů hospitační se záznamy v denících chování lze usuzovat na souvislost mezi metodickou erudovaností pedagogů, jejich schopností žáky motivovat a aktivizovat a mezi četností záznamů do deníků chování. V hospitovaných hodinách převládá frontální způsob práce, žáci měli vcelku málo příležitostí pro aktivní zapojení. V projevu učitelů převažovalo přednášení, dávání pokynů nebo kladení otázek žákům. Komunikace ve třídách byla většinou jednosměrná. Metody podporující spolupráci mezi žáky nebyly většinou využity. Využívání metod řízeného chování a ovlivňování pozitivních vztahů ve třídě nebylo ve sledovaných hodinách zaznamenáno. Individualizace výuky byla ojedinělá. Učitelé málo reagovali na citové ladění žáků, téměř vůbec jim neposkytovali prostor pro rozvíjení nápadů a myšlenek. Příležitost pro vlastní projev měli žáci ve většině případů pouze při odpovědích na učitelovy otázky. Poměrně málo komunikaci s učitelem sami zahajovali. Někteří učitelé však způsobem své práce umožňovali i slabším žákům zažít pocit úspěchu. Tím posilovali jejich pozitivní sebehodnocení. Tito učitelé měli přirozenou autoritu a neměli problém žáky motivovat a udržet jejich pozornost. Jiní učitelé si však byli nuceni svou autoritu během výuky vymáhat tím, že žáky často kárali a usměrňovali. V hospitovaných hodinách však sankční body udělovány nebyly.

Psychologického šetření proběhlo formou dotazníku (dotazník ICEQ a sémantický diferencál) mezi žáky osmi tříd druhého stupně školy. Byly zastoupeny třídy s rozšířenou výukou jazyků i třídy běžné, třídy s vyšším bodovým „hodnocením“ přestupků chování a třídy s hodnocením nižším. Použité metody zjišťovaly atmosféru školy a třídy, vnímání vztahu učitelů k žákům z pohledu žáků, se zřetelem k užívanému systému „Evidence a hodnocení chování žáků“. Výsledky v obou metodách více méně pozitivně korelují, tzn. navzájem se potvrzují. Potvrdily, že žáci se v globálním měřítku necítí ve školním prostředí ohroženi. Většinou vnímají třídního učitele jako osobu, která k nim má obecně kladný vztah, má osobní zájem na pozitivním prospívání žáků, také tendence k přijímání spontánních projevů žáků, jejich iniciativy a aktivity je hodnocena kladně. Vztah žáků ke škole obecně, k osobám s ní spojeným a ke školním aktivitám však závisí významně na osobnosti a přístupu jednotlivých učitelů k žákům. Je možné dále hledat vztah mezi výsledky posouzení konkrétních třídních učitelů svými žáky a skutečností, zda ve své třídě zmíněný systém hodnocení uplatňují či

neuplatňují. Na druhé straně žáci vnímají, že za základní jednotku je striktně pojímána třída jako celek, bez zřetele na vlastní individualitu a specifické potřeby a schopnosti jednotlivých žáků. Obecně vnímají přístup učitelů ve výuce jako autokratický, rigidní vůči změně organizace hodiny a třídy na základě aktuálního sociálního klimatu a potřeb žáků. V metodě Sémantického diferenciálu se nejčastěji v oblasti STRACHU objevovaly pojmy KÁZEN a ZKOUŠENÍ. V případě pojmu KÁZEN je na základě srovnání výsledků v jednotlivých třídách možné usuzovat na spojení se systémem hodnocení užívaným ve škole některými učiteli a považovat jej za stresující faktor, který se stává pro žáky zdrojem obav a negativních prožitků. V této souvislosti je významná skutečnost, že dvě z osmi testovaných skupin žáků vnímají školu jako instituci a zejména své učitele, jako zdroj strachu a stresující faktor, u jedné skupiny je výrazný prožitek ambivalence ve vztahu ke škole jako instituci a k učitelům. U další skupiny je zdroj strachu a stresující faktor výrazně vyhraněný pouze ve vztahu k osobě učitele. V prvních třech skupinách se jedná o žáky tříd, které jsou v systému „Evidence a hodnocení chování žáků“ bodově ohodnocovány dlouhodobě nad průměrem školy (negativně nastavené bodování). Čtvrtá skupina žáků je součástí třídy, u které s výjimkou jednoho měsíce negativní bodové hodnocení roste. (Vycházíme z bodového hodnocení uvedeného v materiálu ředitele školy: „Hodnocení průběhu a dosavadních výsledků systému evidence a hodnocení chování žáků v 1. pololetí školního roku 1999/2000.“) V této souvislosti je nutné si uvědomit, že nemusí jít o lineární kauzalitu, ale o kauzalitu cirkulární, tzn. že přístup učitelů k žákům a používání systému hodnocení a evidence chování žáků na jedné straně ovlivňuje jejich vztah ke škole a učitelům, na druhé straně může kauzální sekvence probíhat v opačném směru, tedy ve smyslu ovlivňování vztahu učitele ke svým žákům ze strany osobnostních vlastností žáků a jejich přístupu ke škole.

VÝČET DOKLADŮ, O KTERÉ SE INSPEKČNÍ ZJIŠTĚNÍ OPÍRÁ

- rozhodnutí Školského úřadu Blansko o zařazení do sítě škol, předškolních zařízení a školských zařízení č.j. zařZŠ2-11/A1-98 ze dne 11. 1. 1999
- plán dalšího rozvoje a profilace školy na léta 1999 - 2003, rámcový plán práce školy na školní rok 1998/99, plán práce školy na školní rok 1999/2000, výroční zprávy
- „Školní zákoník“ (obsahující řady a vnitřní předpisy školy - organizační řád, školní řád, vnitřní řád školy, vnitřní platový předpis, výchovný program školy a další)
- kontrolní činnost ředitele školy a zástupců, zápisy z kontrol a hospitací, kritéria pro hodnocení pracovníků školy
- evidence dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školy, personální dokumentace
- evidence záznamů o přestupcích žáků, deníky záznamů ve třídních knihách všech sledovaných tříd, evidence vyhodnocení chování žáků ve třídách a v jednotlivých měsících, žákovské knížky a deníčky žáků, záznamy výchovného poradce, záznamy z pedagogických rad, záznamy z třídních schůzek s rodiči, dotazníky rodičům žáků školy
- třídní knihy, třídní výkazy a katalogové listy platné pro školní rok 1999/2000
- osobní dokumentace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- hospitační záznamy školních inspektorů
- záznamy psychologického testování

ZÁVĚR

Základní škola byla vedena při hledání způsobu a opatření jak udržet i do budoucnosti dobré chování žáků své školy dobrým úmyslem. Zvolená forma není preventivní, ale má restriktivní charakter, označuje zejména viníka, míru jeho provinění a následné potrestání. Zvolené prostředky k dosažení dobře nastavených dlouhodobých výchovných záměrů nejsou dostatečně promyšleny a nezohledňují všechny aspekty a příčiny, které ovlivňují projevy chování dětí školního věku. Vedle restrikcí volí škola především vnější motivaci, pouze intuitivně pracuje s vnitřní motivací ovlivňující hodnotový systém člověka.

Při hledání nových způsobů prevence negativních projevů chování škola nevyužila spolupráci přirozených partnerů - žáků a rodičů ani odborných poradenských pracovníků. Vytvořený systém v praxi slouží zejména jako nástroj k udržení kázně některým pedagogům, kteří nezvládají problémy ve výuce. Tyto problémy vznikají i v důsledku organizace školy založené na vnější diferenciaci žáků. Vedení školy nedostatečně doceňuje možnosti pedagogů pro ovlivňování chování žáků přímo ve výuce využíváním metod cíleně zaměřených na podporu sociálních kompetencí žáků a vztahů ve třídě. Nevyužívá hospitační činnost pro získání obrazu o kvalitě práce učitelů se žáky, pro poskytnutí zpětné vazby učitelům a pro jejich metodický růst. Ředitel nevěnuje dostatečnou pozornost cílenému vzdělávání pedagogů v rozšiřování jejich kompetencí při práci s dětmi s problémy chování. Výchovné poradenství je roztržštěné a nejednotné, v oblasti prevence negativních jevů chování neplní svoji roli. Práce výchovného poradce má spíše charakter administrativní a organizační. Chybí preventivně zaměřená podpora žáka a pedagoga.

Závažným pochybením „Systému evidence a hodnocení chování žáků“ je především to, že byl zaveden dříve než byl zpracován i na něj navazující systém nápravy chování žáků a nebyl před zavedením projednán s rodiči žáků.

Doporučení:

- zrušit současný systém „Evidence a hodnocení chování žáků“, v monitoringu chování žáků se zaměřit na posilování pozitivních vzorů chování
- zvýšit odbornou kvalitu výchovného poradenství
- zaměřit se na zlepšení kvality výuky, především v oblasti metodické práce pedagogů
- kontrolní činnost zaměřit na organizaci a průběh výuky, poskytovat zpětnou vazbu učitelům o kvalitě jejich práce se žáky
- přehodnotit systém provádění vnější diferenciaci žáků, při její realizaci zohledňovat klima třídy a sociální potřeby žáků
- cíleně motivovat další vzdělávání pedagogických pracovníků se zaměřením na prevenci negativních projevů chování žáků.

Razítko

Školní inspektoři	Titul, jméno a příjmení	Podpis
Vedoucí týmu	PhDr. Renáta Ševčíková	.. Renáta Ševčíková v.r...
Členové týmu	Mgr. Věra Vojtová	.. Věra Vojtová v.r.....
	PaedDr. Hana Sedláčková	... Hana Sedláčková v.r.
Externí spolupracovníci	Mgr. Svatava Vaculová	.. Svatava Vaculová v.r...

V Blansku dne 15. května 2000

Přílohy: „Evidence a hodnocení chování žáků“ - systém využívaný v době inspekce.

Datum převzetí inspekční zprávy: .....16. 5. 2000.....

Razítko

Mgr. Jiří Javorský

.. Jiří Javorský. v.r....
Podpis ředitele

Předmětem inspekce bylo dílčí zhodnocení činnosti školy dle § 18 odst. 3, 4 zákona ČNR č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů.

Dle § 19 odst. 8 téhož zákona může ředitel školy podat připomínky k obsahu inspekční zprávy České školní inspekci do 14 dnů po jejím obdržení. Připomínky k obsahu inspekční zprávy jsou její součástí.

Hodnotící stupnice

Stupeň	Širší slovní hodnocení
Vynikající	<i>Zcela mimořádný, příkladný</i>
Velmi dobrý	<i>Výrazná převaha pozitiv, drobné a formální nedostatky, nadprůměrná až spíše nadprůměrná úroveň</i>
Dobrý	<i>Negativa a pozitiva v rovnováze, průměrná úroveň</i>
Ještě vyhovující	<i>Převaha negativ, výrazné nedostatky, citelně slabá místa</i>
Nevyhovující	<i>Zásadní nedostatky, které ohrožují průběh výchovně-vzdělávacího procesu.</i>
Plní, je v souladu	<i>Dodržuje, čerpá účelně, efektivně</i>
Neplní, není v souladu	<i>Nedodržuje, nečerpá účelně, efektivně</i>

Další adresáti inspekční zprávy

Adresát	Datum předání/odeslání inspekční zprávy	Podpis příjemce nebo čj. jednacího protokolu ČŠI
Školský úřad Blansko, Poříčí 18	1. 6. 2000	121 115/00-11136
Zřizovatel: Město Blansko, nám Svobody 3, Blansko	5. 6. 2000	121 116/00-11136

Připomínky ředitele školy

Datum	Čj. jednacího protokolu ČŠI	Text
29. 5. 2000	121 093/00-11136	jsou přiloženy